

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 5 november 2019*

”Fördragsbrott – Artikel 19.1 andra stycket FEU – Rättsstatsprincipen – Effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten – Principerna om domares oavsättlighet och oavhängighet – Sänkning av pensionsåldern för domare vid de allmänna domstolarna i Polen – Möjlighet att fortsätta tjänstgöringen som domare efter det att den nyligen fastställda pensionsåldern uppnåtts under förutsättning att justitieministern lämnar sitt samtycke – Artikel 157 FEUF – Direktiv 2006/54/EG – Artiklarna 5 a och 9.1 f – Förbud mot diskriminering på grund av kön i fråga om lön, anställning och arbete – Införande av olika pensionsåldrar för kvinnor och män som tjänstgör som domare vid de allmänna domstolarna i Polen och vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) samt som åklagare vid åklagarmyndigheten i Polen”

I mål C-192/18,

angående en talan om fördragsbrott enligt artikel 258 FEUF, som väckts den 15 mars 2018,

Europeiska kommissionen, företrädd av A. Szmytkowska, K. Banks, C. Valero och H. Krämer, samtliga i egenskap av ombud,

sökande,

mot

Republiken Polen, företrädd av B. Majczyna, K. Majcher och S. Żyrek, samtliga i egenskap av ombud, biträdda av W. Gontarski, avocat,

svarande,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden K. Lenaerts, vice-ordföranden R. Silva de Lapuerta, avdelningsordförandena A. Prechal (referent), M. Vilaras, E. Regan, P. G. Xuereb och L. S. Rossi samt domarna E. Juhász, M. Ilešič, J. Malenovský, L. Bay Larsen, D. Šváby och K. Jürimäe,

generaladvokat: E. Tanchev,

justitiesekreterare: enhetschefen M. Aleksejev,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 8 april 2019,

och efter att den 20 juni 2019 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

* Rättegångsspråk: polska.

följande

Dom

- 1 Europeiska kommissionen har yrkat att domstolen ska
 - fastställa att Republiken Polen har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 157 FEUF och artiklarna 5 a och 9.1 f i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (EUT L 204, 2006, s. 23), genom att, enligt artikel 13 § 1–13 § 3 i ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (lag om ändring av lagen om allmänna domstolars organisation och vissa andra lagar), av den 12 juli 2017 (Dz. U., 2017, position 1452, nedan kallad ändringslagen av den 12 juli 2017), införa olika pensionsåldrar för män och kvinnor i fråga om domare vid de allmänna domstolarna i Polen och vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) samt åklagare vid åklagarmyndigheten i Polen, och
 - fastställa att Republiken Polen har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan), genom att sänka pensionsåldern enligt artikel 13 § 1 i ändringslagen av den 12 juli 2017 för domare vid de allmänna domstolarna i Polen samtidigt som justitieministern (Polen) enligt artikel 1 § 26 b och c i denna lag tillerkänts befogenhet att besluta om tillstånd till förlängt domarförordnande.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

EU-fördraget

- 2 Artikel 2 FEU har följande lydelse:

”[Europeiska u]nionen ska bygga på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter. Dessa värden ska vara gemensamma för medlemsstaterna i ett samhälle som kännetecknas av mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män.”

- 3 I artikel 19.1 FEU föreskrivs följande:

”Europeiska unionens domstol ska bestå av domstolen, tribunalen och specialdomstolar. Den ska säkerställa att lag och rätt följs vid tolkning och tillämpning av fördragen.

Medlemsstaterna ska fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten.”

EUF-fördraget

4 Artikel 157 FEUF lyder enligt följande:

”1. Varje medlemsstat ska säkerställa att principen om lika lön för kvinnor och män för lika arbete eller likvärdigt arbete tillämpas.

2. I denna artikel ska med ’lön’ förstås den gängse grund- eller minimilönen samt alla övriga förmåner i form av kontanter eller naturaförmåner som arbetstagaren, direkt eller indirekt, får av arbetsgivaren på grund av anställningen.

...

3. Europaparlamentet och [Europeiska unionens råd] ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén besluta om åtgärder för att säkerställa tillämpningen av principen om lika möjligheter och lika behandling av kvinnor och män i frågor som rör anställning och yrke, inklusive principen om lika lön för lika eller likvärdigt arbete.

4. I syfte att i praktiken säkerställa full jämställdhet i arbetslivet mellan kvinnor och män får principen om likabehandling inte hindra en medlemsstat från att behålla eller besluta om åtgärder som rör särskilda förmåner för att göra det lättare för det underrepresenterade könet att bedriva en yrkesverksamhet eller för att förebygga eller kompensera nackdelar i yrkeskarriären.”

Stadgan

5 Avdelning VI i stadgan har rubriken ”Rättskipning”. I denna avdelning återfinns artikel 47 som har rubriken ”Rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol”. Artikel 47 har följande lydelse:

”Var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i denna artikel.

Var och en har rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. ...

...”

6 I artikel 51 i stadgan föreskrivs följande:

”1. Bestämmelserna i denna stadga riktar sig, med beaktande av subsidiaritetsprincipen, till unionens institutioner, organ och byråer samt till medlemsstaterna endast när dessa tillämpar unionsrätten. Institutionerna, organen, byråerna och medlemsstaterna ska därför respektera rättigheterna, iaktta principerna och främja tillämpningen av dem i enlighet med sina respektive befogenheter och under iakttagande av gränserna för unionens befogenheter enligt fördragen.

2. Denna stadga innebär inte någon utvidgning av tillämpningsområdet för unionsrätten utanför unionens befogenheter, medför varken någon ny befogenhet eller någon ny uppgift för unionen och ändrar heller inte de befogenheter och uppgifter som fastställs i fördragen.”

Direktiv 2006/54

7 I skälen 14 och 22 i direktiv 2006/54 anges följande:

”(14) Även om begreppet lön enligt artikel 157 [FEUF] inte omfattar socialförsäkringsförmåner, har det klart fastställts att pensionssystem för offentligt anställda omfattas av principen om lika lön om förmånerna betalas ut på grund av anställningsförhållandet mellan arbetstagaren och arbetsgivaren, även om detta system är en del av ett allmänt lagstadgat system. Enligt domstolens domar [av den 28 september 1994, Beune (C-7/93, EU:C:1994:350), och av den 12 september 2002, Niemi (C-351/00, EU:C:2002:480)], kommer detta villkor att uppfyllas om pensionssystemet gäller en viss kategori arbetstagare, om förmånerna står i direkt relation till antalet tjänsteår och om beloppet beräknas på grundval av tjänstemannens senaste lön. Av tydlighetsskäl är det därför lämpligt att anta särskilda bestämmelser om detta.

...

(22) I syfte att i praktiken säkerställa full jämställdhet i arbetslivet mellan kvinnor och män får principen om likabehandling enligt artikel [157.4 FEUF] inte hindra medlemsstaterna från att behålla eller besluta om åtgärder som rör särskilda förmåner för att göra det lättare för det underrepresenterade könet att utöva yrkesverksamhet eller för att förebygga eller kompensera nackdelar i yrkeskarriären. Med tanke på det aktuella läget och med beaktande av förklaring nr 28 till Amsterdamfördraget bör medlemsstaterna i första hand sträva efter att förbättra kvinnornas situation i arbetslivet.”

8 I artikel 1 i direktiv 2006/54 stadgas följande:

”Syftet med detta direktiv är att säkerställa att principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet genomförs.

Därför innehåller det bestämmelser för att genomföra principen om likabehandling i fråga om följande:

...

c) Företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet.

...”

9 I artikel 2.1 i direktivet föreskrivs följande:

”I detta direktiv avses med

a) *direkt diskriminering*: när en person på grund av kön behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation,

...

f) *företags- eller yrkesbaserade socialförsäkringsystem*: system som inte regleras av rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet i fråga om social trygghet [(EGT L 6, 1979, s. 24; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111)] vilkas syfte är att ge dem som arbetar, både anställda och egenföretagare, i ett företag eller i en grupp av företag, inom ett område för ekonomisk verksamhet eller yrkessektor eller grupp av sådana sektorer, förmåner som skall komplettera förmånerna enligt lagstadgade system för social trygghet eller ersätta dessa, vare sig deltagandet i sådana system är obligatoriskt eller frivilligt.”

- 10 I artikel 3 i direktiv 2006/54, som har rubriken ”Positiv särbehandling”, föreskrivs följande:
”Medlemsstaterna får behålla eller besluta om åtgärder inom ramen för artikel [157.4 FEUF] för att i praktiken säkerställa full jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.”
- 11 I avdelning II i direktiv 2006/54 återfinns kapitel 2 som har rubriken ”Likabehandling i företags- eller yrkesbaserade socialförsäkringssystem”. Kapitel 2 innehåller bland annat artiklarna 5, 7 och 9.
- 12 Artikel 5 i direktivet lyder som följer:
”... det [ska] inte förekomma någon direkt eller indirekt könsdiskriminering i företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet i fråga om
a) sådana förmånens räckvidd och villkoren för att få del av dem,
...”
- 13 Artikel 7 i direktivet har rubriken ”Materiellt tillämpningsområde” och har följande lydelse:
”1. Detta kapitel gäller
a) företags- eller yrkesbaserade socialförsäkringssystem som lämnar skydd vid
...
iii) ålderdom inklusive förtidspensionering,
...
...
2. Detta kapitel gäller också pensionssystem för en viss kategori offentligt anställda, om förmånerna som betalas ut inom systemet betalas på grund av anställningsförhållandet. Detta skall inte påverkas av att sådana system ingår i allmänna lagstadgade pensionssystem.”
- 14 Artikel 9 i direktivet har rubriken ”Exempel på diskriminering” och har följande lydelse:
”1. Med bestämmelser som står i strid med likabehandlingsprincipen avses sådana bestämmelser som direkt eller indirekt utgår från kön, när det gäller att
...
f) fastställa olika pensionsålder,
...”

Polsk rätt

Lagen om allmänna domstolar

- 15 Artikel 69 § 1 och § 3 i ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych (lagen om allmänna domstolars organisation) av den 27 juli 2001 (Dz. U. nr 98, position 1070) (nedan kallad lagen om allmänna domstolar) hade följande lydelse:

”§ 1. Domare pensioneras den dag de fyller 67 år, ... såvida de inte senast sex månader innan de uppnår denna ålder inger en förklaring till justitieministern om att de önskar behålla tjänsten som domare och inger ett intyg, vilket har utfärdats i enlighet med de villkor som fastställs för sökande till tjänsten som domare och som bekräftar att de med hänsyn till sitt hälsotillstånd kan tjänstgöra som domare.

...

§ 3. När en domare ingett en förklaring och intyg på sätt som anges i § 1 ovan, får domaren endast fortsätta sin tjänstgöring fram till dess att han eller hon fyller 70 år. ...”

- 16 Artikel 69 § 1 i lagen om allmänna domstolar ändrades först genom ustawa o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (lagen om ändring av lagen om ålderspension och annan pension från Socialförsäkringsfonden och vissa andra lagar) av den 16 november 2016 (Dz. U., 2017, position 38) (nedan kallad lagen av den 16 november 2016) på så sätt att pensionsåldern för domare sänktes till 65 år för både män och kvinnor. Ändringen skulle träda i kraft den 1 oktober 2017.

- 17 Innan denna ändring trädde i kraft blev emellertid artikel 69 § 1 föremål för en ny ändring genom artikel 13 § 1 i ändringslagen av den 12 juli 2017 som trädde i kraft den 1 oktober 2017. Med anledning av denna ändring fastställdes pensionsåldern för domare till 60 år för kvinnor och 65 år för män.

- 18 Genom artikel 1 § 26 b och c i ändringslagen av den 12 juli 2017 infördes också en ny § 1b i artikel 69 i lagen om allmänna domstolar, varvid ordalydelsen i artikel 69 § 3 ändrades.

- 19 Till följd av de ändringar som redovisats i ovanstående två punkter fick artikel 69 följande lydelse:

”§ 1. Domare pensioneras den dag de fyller 60 år, såvitt avser kvinnor, och 65 år, såvitt avser män, såvida de inte senast sex månader och tidigast tolv månader innan de uppnår denna ålder inger en förklaring till justitieministern om att de önskar behålla tjänsten som domare och inger ett intyg, vilket har utfärdats i enlighet med de villkor som fastställs för sökande till en tjänst som domare och som bekräftar att de med hänsyn till sitt hälsotillstånd kan tjänstgöra som domare.

...

§ 1b. Justitieministern får besluta om förlängt domarförordnande med hänsyn till en rationell användning av personalen i de allmänna domstolarna och behoven till följd av de enskilda domstolarnas arbetsbelastning. Om en domare uppnår den ålder som anges i § 1 innan ärendet om förlängt förordnande avslutats, kvarstår domaren i tjänst som domare tills ärendet har avslutats.

...

§ 3. Om justitieministern meddelar tillstånd enligt 1b § får domaren endast fortsätta sin tjänstgöring fram till dess att han eller hon fyller 70 år. ...”

20 Följande föreskrivs i artikel 91 i lagen om allmänna domstolar:

”§ 1. Ersättningen till domare som innehar motsvarande ställning som domare ska differentieras utifrån den anställningstid eller de funktioner som utövas:

...

§ 1 c. Årlig grundlön för domare grundas på den genomsnittliga lön under det andra kvartalet föregående år som publicerats i Republiken Polens officiella tidning (*Monitor Polski*) ...

...

§ 2. Grundlönen för domare fastställs utifrån en löneskala, varvid nivån fastställs medelst en tillämpning av en multiplikator på underlaget för beräkning av grundlönen enligt 1c §. Grundlönegraderna för enskilda domartjänster och de multiplikatorer som ska tillämpas för att beräkna nivån på grundlönen för domare i enskilda grader anges i bilagan till denna lag. ...

...

§ 7. Ersättningen till domare differentieras genom ett anställningstidstillägg från och med det sjätte tjänstgöringsåret med 5 procent av grundlönen och ökas med 1 procent varje år upp till högst 20 procent av grundlönen.

...”

21 I artikel 91a i lagen om allmänna domstolar anges följande;

”§ 1. Vid tillträdet i tjänst erhåller domare vid [Sąd Rejonowy (distriktsdomstol, Polen)] grundlönen i första graden. Vid tillträdet i tjänst erhåller domare vid [Sąd Okręgowy (regiondomstol, Polen)] grundlönen i fjärde graden; om domaren i en lägre tjänst redan hade en lön motsvarande den i fjärde eller femte graden, ska domarens grundlön motsvara femte respektive sjätte graden. Vid tillträdet i tjänst erhåller domare vid [Sąd Apelacyjny (appellationsdomstol, Polen)] grundlönen i sjunde graden; om domaren i en lägre tjänst redan hade en lön motsvarande den i sjunde eller åttonde graden, ska domarens grundlön motsvara åttonde respektive nionde graden. ...

...

§ 3. Grundlönen för domare ska fastställas automatiskt utifrån den högre graden efter fem års oavbruten tjänstgöring i en viss domartjänst.

§ 4. Tjänstgöringstid som assisterande domare läggs till den tid som vederbörande tjänstgjort som domare vid distriktsdomstol.

...”

22 Genom artikel 13 § 1 i ändringslagen av den 12 juli 2017 ändrades artikel 100 § 1 i lagen om allmänna domstolar, och därvid infördes 4a § och 4b § i artikel 13. Till följd av dessa ändringar fick artikel 100 följande lydelse:

”§ 1. En domare som har pensionerats på grund av organisatoriska ändringar i domstolsväsendet eller ändringar i gränserna för olika domsagor ska ha, upp till 60 års ålder, såvitt avser kvinnor, och 65 års ålder, såvitt avser män, rätt till kompensation med ett belopp som motsvarar den ersättning som han eller hon erhöi i sin senaste tjänst.

§ 2. En domare som har gått i pension eller pensionerats på grund av ålder eller av medicinska skäl ska ha rätt till kompensation med ett belopp motsvarande 75 procent av grundlönen och anställningstidstillägget som han eller hon erhöll i sin senaste tjänst.

§ 3. De ersättningar som avses i 1 § och 2 § ska räknas upp utifrån vidtagna ändringar i tjänstgörande domares grundlön.

...

§ 4a. I den situation som avses i 1 § ovan ska en pensionerad domare erhålla ett engångsbelopp vid en uppnådd ålder på 60 år, såvitt avser kvinnor, och 65 år, såvitt avser män.

§ 4b. En domare som har återgått till den tjänst som han eller hon tidigare innehade eller till en motsvarande tjänst i enlighet med artikel 71c § 4 eller artikel 74 § 1a ska, om han eller hon går i pension eller pensioneras, ha rätt till ett engångsbelopp som motsvarar skillnaden mellan den betalning som fastställts den dag han eller hon gått i pension eller pensionerats och den del av betalningen som redan har erlagts. I den situation som avses i 1 § ovan ska domaren ha rätt till betalningen vid en uppnådd ålder på 60 år, såvitt avser kvinnor, och 65 år, såvitt avser män.”

Lagen om åklagarmyndigheten

23 I artikel 127 § 1 i ustawa Prawo o prokuraturze (lagen om åklagarmyndigheten) av den 28 januari 2016 (Dz. U., 2016, position 177) anges följande:

”Om inte annat anges i denna lag ska bestämmelserna i artiklarna 69–71, ... 99-102 ... i [lagen om allmänna domstolar] i tillämpliga delar gälla allmänna åklagare. ...”

24 I artikel 124 i lagen om åklagarmyndigheten anges följande:

”§ 1. Ersättningen till allmänna åklagare som innehar motsvarande ställning som allmänna åklagare ska differentieras utifrån anställningstid eller funktioner som utövats. ...

§ 2. Grundlönen för åklagare fastställs utifrån en löneskala, varvid nivån fastställs medelst en tillämpning av multiplikatorer på underlaget för beräkning av grundlön för allmänna åklagare.

§ 3. Vid tillträdet i tjänst erhåller åklagare:

- vid [Prokuratura Rejonowa (distriktsåklagarmyndighet, Polen)] grundlönen i första graden;
- vid [Prokuratura Okręgowa (regionåklagarmyndighet, Polen)] grundlönen i fjärde graden; om åklagaren i en lägre tjänst redan hade en lön motsvarande den i fjärde eller femte graden, ska åklagarens grundlön motsvara femte respektive sjätte graden;
- vid [Prokuratura Regionalna (överregionåklagarmyndighet, Polen)] grundlönen i sjunde graden; om åklagaren i en lägre tjänst redan hade en lön motsvarande den i sjunde eller åttonde graden, ska åklagarens grundlön motsvara åttonde respektive nionde graden.

...

§ 5. Grundlönen för allmänna åklagare ska fastställas utifrån den direkt övre graden efter fem års oavbruten tjänstgöring i en viss tjänst som åklagare.

§ 6. Tjänstgöringstid som assisterande åklagare läggs till den tid som vederbörande tjänstgjort som åklagare vid [Prokuratura Rejonowa] (distriktsåklagarmyndigheten).

...

§ 11. Åklagare ska erhålla ett anställningstidstillägg som från och med det sjätte tjänstgöringsåret uppgår till 5 procent av hans eller hennes aktuella grundlön och det ska ökas med 1 procent varje år upp till högst 20 procent av grundlönen. Efter tjugo års tjänstgöring ska anställningstidstillägget betalas utan beaktande av ytterligare tjänstgöringstid, och det ska uppgå till 20 procent av hans eller hennes aktuella grundlön.

...”

- 25 Genom artikel 13 § 3 i ändringslagen av den 12 juli 2017 ändrades vissa andra bestämmelser i lagen om åklagarmyndigheten bland annat på så sätt att hänvisningar infördes till de nya pensionsåldrarna för åklagare, det vill säga 60 år för kvinnor och 65 år för män.

2002 års lag om Högsta domstolen

- 26 I artikel 30 § 1 i ustawa o Sądzie Najwyższym (lagen om Högsta domstolen), av den 23 november 2002 (Dz. U., 2002, nr 240, position 2052) (nedan kallad 2002 års lag om Högsta domstolen) fastställdes pensionsåldern för domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) till 70 år. I artikel 30 § 2 föreskrevs emellertid att domare som ansökte därom kunde gå i pension efter det att de fyllt 67 år.

- 27 Artikel 30 § 2 i 2002 års lag om Högsta domstolen ändrades i ett första skede genom lagen av den 16 november 2016 på så sätt att det var från och med fyllda 65 år som det var möjligt att framställa en sådan begäran. Innan denna ändring hann träda i kraft ändrades emellertid denna bestämmelse på nytt genom artikel 13 § 2 i ändringslagen av den 12 juli 2017. I den nya ändrade lydelsen fick artikel 30 § 2 i 2002 års lag om Högsta domstolen följande lydelse:

”De domare vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] som ansöker därom går i pension:

1) efter det att de fyllt 60 år, såvitt gäller kvinnor, och 65 år, såvitt gäller män.

...”

- 28 Artiklarna 42 och 43 i 2002 års lag om Högsta domstolen hade följande lydelse:

”Artikel 42

...

§ 4 Den ersättning som utgår till domare vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] ska fastställas till normalgraden eller den högre graden. Den högre graden ska utgöra 115 procent av normalgraden.

§ 5 Vid inträdet i tjänst ska en domare vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] erhålla en grundlön som motsvarar normalgraden. Efter sju års tjänstgöring ska grundlönen för denna domare höjas till den högre graden.

...

Artikel 43 Domarna vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] har för varje tjänstgöringsår rätt till ett anställningstidstillägg som motsvarar en procent av grundlönen, men det får inte överstiga 20 procent av grundlönen. Den anställningstid som ligger till grund för tillägget ska även inkludera anställningstid eller anställningsförhållande före utnämningen till domare vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)], samt tid som verksamhet som advokat, juridisk rådgivare eller notarius publicus.”

29 I artikel 50 i 2002 års lag om Högsta domstolen föreskrevs följande:

”En domare vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] som pensionerats ska ha rätt till kompensation med ett belopp motsvarande 75 procent av grundlönen och anställningstidstillägget som han eller hon erhöll i sin senaste tjänst. Dessa ersättningar ska indexerats inom samma tidsperiod och i samma proportion som de som gäller för grundlönen för tjänstgörande domare vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)].”

30 2002 års lag om Högsta domstolen upphävdes och ersattes av ustawa o Sądzie Najwyższym (lagen om Högsta domstolen), av den 8 december 2017 (Dz. U., 2018, position 5) (nedan kallad lagen av den 8 december 2017), vilken trädde i kraft den 3 april 2018.

Det administrativa förfarandet

31 Kommissionen ansåg att Republiken Polen underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 157 FEUF och artiklarna 5 a och 9.1 f i direktiv 2006/54 samt enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, genom att anta artikel 1 § 26 b och c och artikel 13 § 1–13 § 3 i ändringslagen av den 12 juli 2017. Av den anledningen riktade kommissionen en formell underrättelse till Republiken Polen. I en skrivelse av den 31 augusti 2017 uppgav Republiken Polen att den inte ansåg sig ha åsidosatt unionsrätten.

32 Den 12 september 2017 riktade kommissionen ett motiverat yttrande till Republiken Polen. Kommissionen vidhöll däri att Polen genom de i föregående punkt nämnda nationella bestämmelserna hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt nämnda unionsbestämmelser. Kommissionen uppmanade därför Republiken Polen att vidta erforderliga åtgärder för att rätta sig efter det motiverade yttrandet inom en månad från mottagandet av detsamma. Polen inkom med en skrivelse daterad den 12 oktober 2017 där Polen vidhöll att unionsrätten inte hade åsidosatts på sätt som påståtts.

33 Mot denna bakgrund beslutade kommissionen att väcka förevarande talan.

Förfarandet vid domstolen

34 Efter den skriftliga delen av förfarandet – under vilken Republiken gav in svaromål och därefter en duplik med anledning av kommissionens replik – yttrade sig parterna muntligen vid förhandlingen den 8 april 2019. Generaladvokaten föredrog sitt förslag till avgörande den 20 juni 2019, och samma dag avslutades den muntliga delen av förfarandet.

35 Genom handling som inkom till domstolens kansli den 16 september 2019 begärde Republiken Polen att den muntliga delen av förfarandet skulle återupptas. Till stöd för sin begäran uppgav sig Republiken Polen inte dela den bedömning som gjorts av generaladvokaten i förslaget till avgörande. Enligt Polen grundade sig förslaget till avgörande – vilket framgår av ”innehållet i och kontexten till” vissa punkter i förslaget, liksom av motsvarande punkter i generaladvokatens förslag till avgörande av den 11 april 2019 i målet kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet) (C-619/18, EU:C:2019:325) – på en felaktig tolkning av domstolens tidigare praxis, i synnerhet dom av den

27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117), och dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (brister i domstolssystemet) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586). Dessutom hade denna tolkning inte varit föremål för diskussion mellan parterna.

- 36 Domstolen gör i denna del följande bedömning. I stadgan för Europeiska unionens domstol och i domstolens rättegångsregler föreskrivs, för det första, inte någon möjlighet för parterna att inkomma med yttranden över generaladvokatens förslag till avgörande (dom av den 6 mars 2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 37 För det andra ska generaladvokaten, enligt artikel 252 andra stycket FEUF, vid offentliga domstolssessioner, fullständigt opartiskt och oavhängigt, lägga fram förslag till avgöranden i mål som enligt stadgan för Europeiska unionens domstol kräver deras deltagande. Domstolen är inte bunden av vare sig förslaget till avgörande eller av den motivering som ligger till grund för generaladvokatens förslag. Att en av parterna inte delar generaladvokatens synsätt i förslaget till avgörande, oavsett vilka frågor som generaladvokaten väljer att pröva, kan därför inte i sig utgöra ett tillräckligt skäl för att återuppta den muntliga delen av förfarandet (dom av den 6 mars 2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 38 I enlighet med artikel 83 i domstolens rättegångsregler får domstolen emellertid efter att ha hört generaladvokaten, när som helst, besluta att den muntliga delen av förfarandet ska återupptas, bland annat om domstolen anser att den inte har tillräcklig kännedom om omständigheterna i målet, eller om målet ska avgöras på grundval av ett argument som inte har behandlats mellan parterna (dom av den 6 mars 2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, punkt 28 och där angiven rättspraxis).
- 39 Domstolen anser sig emellertid i förevarande mål – efter att ha hört generaladvokaten – ha tillräcklig kännedom, efter den skriftliga delen av förfarandet och efter förhandlingen, om de omständigheter som erfordras för att avgöra målet. Dessutom ska målet inte avgöras på grundval av ett argument som inte behandlats mellan parterna.
- 40 Mot denna bakgrund finner domstolen att det saknas anledning att återuppta den muntliga delen av förfarandet.

Prövning av talan

Huruvida saken i målet består

- 41 Republiken Polen uppgav i dupliken och vid förhandlingen att ändamålet med fördragsbrottstalan förfallit till följd av att ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz ustawy o Sądzie Najwyższym (lag om ändring av [lagen om allmänna domstolar], lagen om Nationella domstolsrådet och [lagen av den 8 december 2017]), av den 12 april 2018 (Dz. U., 2018, position 848) (nedan kallad lagen av den 12 april 2018) trätt i kraft den 23 maj 2018.
- 42 Republiken Polen har vidare uppgett följande. Såvitt gäller den första anmärkningen, det vill säga åsidosättande av artikel 157 FEUF och artiklarna 5 a och 9.1 f i direktiv 2006/54, har artikel 1 § 4 i lagen av den 12 april 2018 ändrat bestämmelserna i artikel 13 § 1 och § 3 i ändringslagen av den 12 juli 2017 på så sätt att de av kommissionen påtalade skillnaderna mellan män och kvinnor avskaffats såvitt gäller pensionsålder för domare vid de allmänna domstolarna i Polen och för åklagare vid åklagarmyndigheten i Polen. Vad beträffar bestämmelserna om pensionsålder för domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) har dessa under tiden ersatts av bestämmelserna i lagen av den 8 december 2017.

- 43 Republiken Polen har såvitt gäller den andra anmärkningen, det vill säga åsidosättande av artikel 19.1 andra stycket FEU jämförd med artikel 47 i stadgan, anfört följande. De ändringar som genom artikel 1 § 4 i lagen av den 12 april 2018 gjorts av artikel 13 § 1, artikel 1 § 26 b och c i ändringslagen av den 12 juli 2017 innebär att artikel 69 § 1b i lagen om allmänna domstolar numera föreskriver att det är Nationella domstolsrådet (Polen), och inte längre justitieministern, som fattar beslut i ärenden som rör samtycke till att domare vid de allmänna domstolarna i Polen får fortsätta sin domartjänstgöring efter det att de fyllt 65 år. Enligt dessa ändringar ska Nationella domstolsrådet fatta sina beslut i detta avseende med beaktande av andra kriterier än de som fram till dess var tillämpliga när det var justitieministern som fattade beslut.
- 44 Kommissionen har vid förhandlingen uppgett sig vidhålla talan.
- 45 Domstolen gör i denna del följande bedömning. Förekomsten av ett fördragsbrott ska enligt fast rättspraxis bedömas mot bakgrund av den situation som rådde i medlemsstaten vid utgången av den frist som har angetts i det motiverade yttrandet och senare förändringar kan inte beaktas av domstolen (dom av den 6 november 2012, kommissionen/Ungern, C-286/12, EU:C:2012:687, punkt 41 och där angiven rättspraxis). Det saknas därvid anledning för domstolen att pröva om de av Republiken Polen i målet åberopade lagändringarna kan ha medfört att de påtalade överträdelserna av unionsrätten helt eller delvis har upphört.
- 46 Det är i målet utrett att vid utgången av den frist som angetts av kommissionen i det motiverade yttrandet så var de av kommissionen påtalade nationella bestämmelserna fortfarande i kraft. Domstolen ska därför pröva talan.

Den första anmärkningen

Parternas argument

- 47 Såvitt avser den första anmärkningen har kommissionen gjort gällande följande. Artikel 13 § 1–13 § 3 i ändringslagen av den 12 juli 2017 har medfört att kvinnor och män behandlas olika vad avser pensionsåldern för domare vid de allmänna domstolarna i Polen och för åklagare vid åklagarmyndigheten i Polen samt vad avser åldern för när det är möjligt att gå i förtidspension för domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen). I båda dessa fall har åldern fastställts till 60 år för kvinnor och 65 år för män. Detta utgör enligt kommissionen diskriminering på grund av kön som är förbjuden enligt artikel 157 FEUF och enligt artikel 5 a och artikel 9.1 f i direktiv 2006/54.
- 48 Pensionssystemen för dessa tre kategorier omfattas av begreppet ”lön” i den mening som avses i artikel 157 FEUF och av tillämpningsområdet för direktiv 2006/54. Pensionssystemen uppfyller nämligen de tre kriterier som lagts fast i domstolens rättspraxis, nämligen i) att den i pensionssystemen angivna ålderspensionen endast avser en särskild löntagarkategori, ii) att ålderspensionen står i direkt relation till antalet tjänsteår och iii) att pensionsbeloppet beräknas på grundval av den senaste lönen.
- 49 Vart och ett av pensionssystemen avser för det första en särskild löntagarkategori. För det andra beräknas ålderspensionen på grundval av den lön som erhållits under den senaste anställningen eftersom pensionsbeloppet fastställs till 75 procent av den senaste lönen. För det tredje står ålderspensionen i direkt relation till antalet tjänsteår då det framgår av tillämpliga nationella bestämmelser att antalet tjänstgöringsår är en avgörande faktor för beräkningen av de två delar som utgör lönen, det vill säga grundlönen och anställningstidstillägget.
- 50 Såväl artikel 157 FEUF som artikel 5 a och artikel 9.1 f i direktiv 2006/54 utgör hinder för att vid beräkningen av pensionen fastställa olika ålderskriterier beroende på kön.

- 51 Kommissionen anser vidare att det beträffande de olika pensionsreglerna inte kan vara fråga om positiv särbehandling som är tillåten enligt bestämmelserna i artikel 157.4 FEUF och artikel 3 i direktiv 2006/54.
- 52 Republiken Polen har för sin del gjort gällande följande. De aktuella pensionssystemen omfattas varken av artikel 157 FEUF eller av direktiv 2006/54. Istället omfattas de av rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, 1979, s. 24; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111). I artikel 7.1 a i sistnämnda direktiv föreskrivs att medlemsstaterna får från direktivets tillämpningsområde utesluta bestämmandet av pensionsålder för att bevilja ålderspension. Dessa pensionssystem motsvarar nämligen inte ett av de tre kriterier som anges i punkt 48 ovan, nämligen kriteriet att ålderspensionen ska vara direkt beroende av fullgjord tjänstgöringstid.
- 53 Att den övre gränsen för anställningstidstillägget fastställts till 20 procent av grundlönen, och att detta tak uppnås efter 20 års tjänstgöringstid, innebär nämligen att tjänstgöringstiden endast är av sekundär betydelse vid beräkningen av pensionen.
- 54 Vad avser grundlönen har Republiken Polen anfört följande. Mot bakgrund av att en domare eller åklagare – då han eller hon träder i tjänst vid Sąd Rejonowy (disktriktsdomstol) eller vid Prokuratura Rejonowa (disktriktsåklagarmyndighet) – erhåller lön fastställd utifrån ett grundbelopp, och att han eller hon får en grundlön med närmast högre belopp efter fem års tjänstgöringstid, får varje domare eller åklagare en femte löneökning, det vill säga den högsta lönen, efter tjugo års tjänstgöringstid. Erhållandet av högre belopp på grund av att vederbörande gått in i en övre lönegrad beror på domarens eller åklagarens befordran, och är således inte direkt kopplat till fullgjord tjänstgöringstid.
- 55 Enligt tillämpliga nationella bestämmelser får således alla domare och åklagare – såväl kvinnor som män, inklusive de som tidigare varit verksamma i andra yrken som får tillgodoräknas för utövande av domar- eller åklagaryrket – maximalt anställningstidstillägg och högsta grundlön långt innan vederbörande uppnått pensionsåldern. Detta innebär att den genom ändringslagen av den 12 juli 2017 införda differentierade pensionsåldern för kvinnor och män inte får någon effekt på den ålderspension som domare och åklagare erhåller, och detta gäller även vid förtidspensionering, då denna villkoras av att vederbörande kan uppvisa minst 25 år i arbetslivet.
- 56 Republiken Polen har slutligen gjort gällande att det då de av kommissionen påtalade bestämmelserna fortfarande var i kraft fanns övergångsbestämmelser, nämligen bestämmelserna i artikel 26 § 1 och § 2 i lagen av den 16 november 2016. Enligt dessa bestämmelser kunde alla de domare och åklagare, såväl kvinnor som män, som omfattas av ändringslagen av den 12 juli 2017 och som fyllt 60 år (för kvinnor) och 65 år (för män) senast den 30 april 2018, göra gällande den tidigare och för kvinnor och män identiska pensionsåldern. Vederbörande kunde göra gällande denna pensionsålder genom att ge in en ansökan inom lagstadgad frist och något tillstånd från myndigheternas sida behövdes inte.
- 57 Alternativt anser Republiken Polen att de påtalade nationella bestämmelserna utgör ”positiv särbehandling” som är tillåten enligt bestämmelserna i artikel 157.4 FEUF och artikel 3 i direktiv 2006/54. Kvinnor har – på grund av deras sociala särställning i fråga om barnafödande och barnuppfostran – svårare att kontinuerligt delta i arbetslivet. Detta innebär att kvinnor inte befördras lika ofta som män. Det finns emellertid ett allmänintresse av att kraven för befordran även fortsättningsvis är höga och enhetliga, vilket gör det omöjligt att vidta specifika jämningsåtgärder för att bemöta de svårigheter som kvinnor ställs inför i fråga om karriärmöjligheter. Att kvinnor erbjuds en möjlighet att gå i förtidspension utgör således en indirekt kompensation för de olägenheter som kvinnor vanligtvis ställs inför.

Domstolens bedömning

- 58 Domstolen erinrar för det första om att enligt artikel 157.1 FEUF ska varje medlemsstat säkerställa att principen om lika lön för kvinnor och män för lika eller likvärdigt arbete tillämpas. I artikel 157.2 första stycket FEUF definieras lön som den gängse grund- eller minimilön samt alla övriga förmåner i form av kontanter eller naturaförmåner som arbetstagaren, direkt eller indirekt, får av en arbetsgivare på grund av anställningen.
- 59 Det enda avgörande kriteriet vid bedömningen av om en pension omfattas av artikel 157 FEUF är att pensionen utbetalas till arbetstagaren på grund av anställningsförhållandet mellan honom och hans tidigare arbetsgivare, det vill säga anställningskriteriet, som hämtats från ovannämnda bestämmelses ordalydelse (dom av den 15 januari 2019, E.B., C-258/17, EU:C:2019:17, punkt 45 och där angiven rättspraxis). Förmåner som beviljas enligt ett pensionssystem som i huvudsak hänger samman med den anställning som den berörda personen har innehaft anknyter till den lön som denna person har fått och omfattas av nämnda bestämmelse (dom av den 26 mars 2009, kommissionen/Grekland, C-559/07, ej publicerad, EU:C:2009:198, punkt 42 och där angiven rättspraxis).
- 60 Enligt fast rättspraxis omfattas pension som endast gäller en särskild arbetstagarkategori, vilken står i direkt relation till antalet tjänsteår och vars belopp beräknas på grundval av löntagarens senaste lön, av tillämpningsområdet för artikel 157 FEUF (dom av den 15 januari 2019, E.B., C-258/17, EU:C:2019:17, punkt 46 och där angiven rättspraxis).
- 61 Domarna vid de allmänna domstolarna i Polen, domarna vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) och åklagarna vid åklagarmyndigheten i Polen som omfattas av de tre aktuella pensionssystemen, ska anses ingå i tre särskilda arbetstagarkategorier i den mening som avses i rättspraxis (se punkten ovan). Fast rättspraxis ger nämligen vid handen att tjänstemän som har rätt till pension enligt ett pensionssystem särskiljer sig från en grupp av arbetstagare i ett företag eller i en företagskoncern inom en ekonomisk verksamhet eller en yrkesssektor enbart på grund av vissa särdrag som reglerar deras anställningsförhållande med staten, andra administrativa enheter eller offentliga arbetsgivare (dom av den 29 november 2001, Griesmar, C-366/99, EU:C:2001:648, punkt 31 och där angiven rättspraxis, och dom av den 26 mars 2009, kommissionen/Grekland, C-559/07, ej publicerad, EU:C:2009:198, punkt 52 och där angiven rättspraxis).
- 62 Vidare är det i målet utrett att det ålderspensionsbelopp som utbetalas till var och en av dessa domar/åklagar-kategorier ska beräknas utifrån hans eller hennes senaste lön. Det framgår nämligen av artikel 100 § 2 i lagen om allmänna domstolar, av artikel 127 § 1 i lagen om åklagarmyndigheten (som hänvisar till nämnda artikel 100) och av artikel 50 i 2002 års lag om Högsta domstolen att det pensionsbelopp som utbetalas till dessa domare och åklagare ska fastställas till 75 procent av den grundlön och det anställningstidstillägg som de erhöll vid sin sista tjänstgöring.
- 63 Vad därefter gäller frågan om dessa pensioner kan anses vara en direkt följd av den tjänstgöringstid som vederbörande fullgjort, konstaterar domstolen följande. Det framgår för det första av artiklarna 91 § 1 och 91a § 3 i lagen om allmänna domstolar, av artikel 124 § 1 och § 5 i lagen om åklagarmyndigheten och av artikel 42 § 4 och § 5 i 2002 års lag om Högsta domstolen att den grundlön – som utgör en av två delar av den senaste lön som multipliceras med 0,75 vid beräkningen av pensionen beträffande dessa domar/åklagar-kategorier – justeras bland annat utifrån den berörde domarens eller åklagarens tjänstgöringstid.
- 64 Vad för det andra avser den andra delen av den senaste lönen – det vill säga anställningstidstillägget – framgår det av artikel 91 § 7 i lagen om allmänna domstolar, av artikel 124 § 11 i lagen om åklagarmyndigheten och av artikel 43 i 2002 års lag om Högsta domstolen att antalet tjänstgöringsår beaktas vid beräkningen av detta tillägg, eftersom det uppgår till 5 procent av grundlönen efter fem års tjänstgöring och därefter räknas upp med 1 procentenhet per tjänstgöringsår under femton år.

- 65 Domstolen delar vidare kommissionens bedömning att anställningstidstillägget – i det att det i sig består i en procentandel av den grundlön som räknas upp utifrån vederbörandes tjänstgöringstid – också i detta avseende är ett resultat av hans eller hennes tjänstgöringstid.
- 66 Domstolen finner mot denna bakgrund att de olika omständigheter som gjorts gällande av Republiken Polen (se punkterna 53–55 ovan) är ovidkommande vid prövningen av huruvida de pensionsbelopp som utbetalats enligt de aktuella pensionssystemen omfattas av begreppet ”lön” i den mening som avses i artikel 157 FEUF.
- 67 Dessa omständigheter påverkar nämligen inte det faktum att (såsom konstaterats i punkterna 63–65 ovan) vtjänstgöringstiden i förevarande fall är av avgörande betydelse vid beräkningen av pensionsbeloppet; dessa omständigheter påverkar inte heller det faktum att de pensionsbelopp som erläggs enligt de aktuella pensionssystemen till stor del beror på den tjänst som vederbörande har, vilket enligt fast rättspraxis (se punkt 59 ovan) utgör det avgörande kriteriet vid kvalificeringen av pensionen som ”lön” i den mening som avses i artikel 157 FEUF (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 september 1994, Beune, C-7/93, EU:C:1994:350, punkterna 5 och 46, dom av den 29 november 2001, Griesmar, C-366/99, EU:C:2001:648, punkterna 33–35, och dom av den 12 september 2002, Niemi, C-351/00, EU:C:2002:480, punkterna 45 och 55).
- 68 Domstolen delar också kommissionens bedömning att denna koppling mellan pensionen och den tjänst som vederbörande innehar vinner stöd i att det i artikel 100 § 3 i lagen om allmänna domstolar, i artikel 127 § 1 i lagen om åklagarmyndigheten (som hänvisar till nämnda artikel 100) och i artikel 50 i 2002 års lag om Högsta domstolen föreskrivs att de aktuella pensionerna ska vara föremål för uppräkningslag som i sin tur bestäms utifrån löneutvecklingen för de domare och åklagare som är i tjänst.
- 69 Mot denna bakgrund finner domstolen att de pensioner som utbetalas enligt sådana pensionssystem som de som läggs fast i lagen om allmänna domstolar, i lagen om åklagarmyndigheten och i 2002 års lag om Högsta domstolen ska subsumeras under begreppet ”lön” i den mening som avses i artikel 157 FEUF.
- 70 Vad gäller direktiv 2006/54 – särskilt artikel 5 a och artikel 9.1 f som enligt kommissionen ska ha åsidosatts av Republiken Polen – påpekar domstolen följande. Båda dessa bestämmelser återfinns i kapitel 2 i avdelning II i direktivet. Som framgår av rubriken till kapitlet innehåller detta kapitel bestämmelser om likabehandling i företags- eller yrkesbaserade socialförsäkringssystem.
- 71 Artikel 7 i direktiv 2006/54 definierar det materiella tillämpningsområdet för kapitel 2. I artikel 7.2 föreskrivs att kapitlet bland annat gäller pensionssystem för en viss kategori arbetstagare, såsom offentligt anställda, om förmånerna som betalas ut inom systemet betalas på grund av anställningsförhållandet med den offentliga arbetsgivaren.
- 72 Det framgår av skäl 14 i direktiv 2006/54 att unionslagstiftaren haft för avsikt att beakta att ett pensionssystem för offentliga tjänstemän – enligt domstolens praxis (se punkt 60 ovan) – omfattas av tillämpningsområdet för den i artikel 157 FEUF föreskrivna principen om lika lön, om förmånerna enligt systemet betalas till arbetstagaren på grund av dennes anställningsförhållande med arbetsgivaren; detta villkor är uppfyllt om pensionssystemet gäller en viss kategori arbetstagare och om förmånerna står i direkt relation till antalet tjänsteår och om beloppet beräknas på grundval av tjänstemannens senaste lön.
- 73 Det framgår emellertid av punkterna 61–69 ovan att de tre i målet aktuella pensionssystemen uppfyller nämnda villkor, vilket innebär att de omfattas av det materiella tillämpningsområdet för kapitel 2 i avdelning II i direktiv 2006/54 och därmed av tillämpningsområdet för artiklarna 5 och 9 i direktivet.

- 74 För det andra erinrar domstolen om följande. Enligt fast rättspraxis är all lönediskriminering mellan kvinnliga och manliga arbetstagare förbjuden enligt artikel 157 FEUF, oavsett vilken mekanism som ligger bakom denna särbehandling. Enligt rättspraxis strider det mot artikel 157 FEUF att fastställa olika åldersvillkor för kvinnor och män när det gäller att få rätt till pensioner som subsumeras under begreppet lön i nämnda bestämmelse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 maj 1990, Barber, C-262/88, EU:C:1990:209, punkt 32, dom av den 12 september 2002, Niemi, C-351/00, EU:C:2002:480, punkt 53, och dom av den 13 november 2008, kommissionen/Italien, C-46/07, ej publicerad, EU:C:2008:618, punkt 55).
- 75 I artikel 5 a i direktiv 2006/54 föreskrivs att det inte ska förekomma någon direkt eller indirekt könsdiskriminering i företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet, särskilt i fråga om sådana förmånens räckvidd och villkoren för att få del av dem.
- 76 Vad sedan gäller artikel 9.1 i direktivet identifierar bestämmelsen ett visst antal bestämmelser som, då de direkt eller indirekt utgår från kön, ska anses stå i strid med likabehandlingsprincipen. Såsom framgår av artikel 9.1 f är detta bland annat fallet i fråga om bestämmelser som med utgångspunkt från kön fastställer olika pensionsålder. Unionslagstiftaren har därför beslutat att de regler på området för företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet som nämnda bestämmelse hänvisar till strider mot den i direktiv 2006/54 föreskrivna likabehandlingsprincipen (dom av den 3 september 2014, X, C-318/13, EU:C:2014:2133, punkt 48).
- 77 Det är i målet utrett att bestämmelserna i artikel 13 § 1–13 § 3 i ändringslagen av den 12 juli 2017 – i det att de fastställer pensionsåldern för domare vid de allmänna domstolarna och för åklagare vid åklagarmyndigheten till 60 år för kvinnor och 65 år för män, och i det att de möjliggör en eventuell förtidspension för domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) från och med 65 års ålder för män och från och med 60 års ålder för kvinnor – utgår från kön för att fastställa olika pensionsåldrar.
- 78 På detta sätt inför nämnda bestämmelser i de aktuella pensionssystemen direkt diskriminerande villkor som grundas på kön, bland annat gällande den tidpunkt då vederbörande rent faktiskt kan ta del av de förmåner som föreskrivs i systemen. Detta innebär att bestämmelserna strider mot artikel 157 FEUF och även mot artikel 5.1 i direktiv 2006/54, särskilt led a i artikel 5.1, i förening med artikel 9.1 f i direktivet.
- 79 För det tredje har Republiken Polen gjort gällande att målsättningen att undanröja diskriminering till nackdel för kvinnor utgör skäl för att fastställa sådana olika pensionsåldrar beroende på kön. Domstolen finner emellertid att det framgår av fast rättspraxis att Republiken Polen inte kan vinna framgång med detta argument.
- 80 Enligt artikel 157.4 FEUF är det visserligen tillåtet för medlemsstaterna att behålla eller besluta om åtgärder som rör särskilda förmåner för att kompensera för nackdelar i yrkeslivet i syfte att säkerställa full jämställdhet i arbetslivet mellan kvinnor och män. Det är emellertid inte möjligt att utifrån denna bestämmelse dra slutsatsen att det är tillåtet att fastställa olika pensionsåldrar på grund av kön. De nationella åtgärder som omfattas av denna bestämmelse ska nämligen i vart fall medverka till att underlätta för kvinnor att ha ett yrkesliv på samma villkor som män (se, för ett liknande resonemang, dom av den 29 november 2001, Griesmar, C-366/99, EU:C:2001:648, punkt 64, och dom av den 13 november 2008, kommissionen/Italien, C-46/07, ej publicerad, EU:C:2008:618, punkt 57).
- 81 Olika pensionsåldrar för män och kvinnor kan emellertid inte anses kompensera för de nackdelar som kvinnliga tjänstemän i yrkeslivet ställs inför genom att dessa kvinnor ges hjälp i yrkeslivet och genom att avhjälpa de problem som de kan ställas inför under arbetslivet (dom av den 13 november 2008, kommissionen/Italien, C-46/07, ej publicerad, EU:C:2008:618, punkt 58).

- 82 Av de skäl som anförts i ovanstående två punkter kan en sådan åtgärd inte heller tillåtas med stöd av artikel 3 i direktiv 2006/54. Det framgår nämligen av ordalydelsen i denna bestämmelse, liksom av skäl 22 i direktivet, att de åtgärder som nämnda bestämmelse hänvisar till endast är sådana åtgärder som är tillåtna enligt artikel 157.4 FEUF.
- 83 Vad för det fjärde gäller de övergångsåtgärder som Republiken Polen har hänvisat till i dupliken och vid förhandlingen, konstaterar domstolen följande. Dessa åtgärder kan under alla omständigheter – vilket även vitsordats av Republiken Polen – endast komma de kvinnliga domare och åklagare till godo som fyllt 60 år före den 30 april 2018. Vid den i målet relevanta tidpunkten för prövning av talan – det vill säga den dag då fristen i det motiverade yttrandet löpte ut (se punkterna 45 och 46 ovan) – kvarstod således den av kommissionen påtalade diskrimineringen på grund av kön i sin helhet.
- 84 Mot denna bakgrund bifaller domstolen kommissionens första del av yrkandet, det vill säga i den del där kommissionen gjort gällande att Republiken Polen överträtt artikel 157 FEUF samt artiklarna 5 a och 9.1 f i direktiv 2006/54.

Den andra anmärkningen

Avgränsning av den andra anmärkningen

- 85 Kommissionen uppgav vid förhandlingen att den inom ramen för den andra anmärkningen yrkar att domstolen fastställer att Republiken Polen överträtt artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan. Enligt kommissionen ska begreppet ”effektivt domstolsskydd” i artikel 19.1 andra stycket FEU tolkas mot bakgrund av vad som anges i artikel 47 i stadgan, och särskilt mot bakgrund av de skyddsregler som uppställs med avseende på den i artikel 47 i stadgan föreskrivna rätten till ett effektivt rättsmedel. Detta innebär enligt kommissionen att det utifrån artikel 19.1 andra stycket FEU är påkallat att säkerställa oavhängigheten hos domstolar som de allmänna domstolarna i Polen, vilka bland annat har till uppgift att tolka och tillämpa unionsrätten.
- 86 I denna del kommer domstolen därför att pröva om Republiken Polen har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 19.1 andra stycket FEU.

Parternas argument

- 87 Kommissionen har – särskilt med hänvisning till domen av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117) – gjort gällande följande. Det åligger Republiken Polen bland annat att – vid fullgörandet av landets skyldighet enligt artikel 19.1 andra stycket FEU att inrätta ett system med rättsmedel som säkerställer ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten – se till att de nationella domstolar, i likhet med allmänna domstolar i Polen, som har att ta ställning till frågor rörande tillämpningen eller tolkningen av unionsrätten uppfyller kravet på oavhängiga domare. Detta krav ingår i kärninnehållet i den grundläggande rätt till en rättvis rättegång som garanteras bland annat i artikel 47 andra stycket i stadgan.
- 88 Kommissionen har vidare anført följande. Republiken Polen har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt ovannämnda punkt genom att i artikel 13 § 1 i ändringslagen av den 12 juli 2017 sänka pensionsåldern för domare vid de allmänna domstolarna i Polen – det vill säga till 65 år för män och till 60 år för kvinnor – samtidigt som justitieministern, enligt artikel 1 § 26 b och c i nämnda lag, ges behörighet att förlänga eller inte förlänga domarförordnandet fram till att den aktuella domaren fyllt 70 år.

- 89 Kommissionen har i detta avseende gjort gällande att de kriterier som justitieministern ska utgå från då beslut meddelas är alltför vaga. Vidare är justitieministern enligt de omtvistade bestämmelserna inte skyldig att lämna sitt samtycke till förlängt förordnande för den aktuella domaren enligt nämnda kriterier. Ej heller är justitieministern skyldig att motivera sina beslut utifrån dessa kriterier. Vidare kan beslutet inte bli föremål för domstolsprövning. Dessutom anges det inte i bestämmelserna inom vilken tid och för hur länge som justitieministern ska fatta sitt beslut och huruvida beslutet ska eller kan förnyas.
- 90 Att domaren i fråga måste ge in en ansökan till justitieministern för att få förlängt domarförordnande och därefter – när en sådan ansökan väl getts in – under en icke angiven tidsperiod måste vänta på att beslut meddelas av justitieministern, kan, mot bakgrund av det utrymme för skönsässig bedömning som justitieministern har, innebära att domaren upplever sig vara utsatt för påtryckningar; dessa påtryckningar kan i sin tur innebära att domaren fogar sig efter eventuella önskemål från den verkställande maktens sida när det gäller mål som handläggs av domaren, även i sådana mål där domaren har att tolka och tillämpa unionsbestämmelser. De omtvistade bestämmelserna utgör därmed ett intrång i tjänstgörande domares personliga och yrkesmässiga oavhängighet.
- 91 Vidare anser kommissionen att de omtvistade bestämmelserna åsidosätter principen om att de aktuella domarna ska vara oavsättliga. Kommissionen har i detta avseende betonat att talan i denna del inte avser sänkningen av pensionsåldern i sig, utan att denna sänkning vidtagits i samband med att justitieministern getts ett utrymme för eget skön i frågan. Domarna ska skyddas mot att bli föremål för beslut som på ett godtyckligt sätt fräntar dem rätten att fortsätta tjänstgöringen som domare; detta gäller inte bara då de rent formellt förlorar sin ställning till följd av att de entledigas, utan även då det är fråga om att förlänga eller inte förlänga domarförordnandet då vederbörande uppnått pensionsåldern men har för avsikt att fortsätta sin tjänstgöring och detta är möjligt med tanke på hälsotillståndet.
- 92 Vad beträffar Republiken Polens argument att syftet med de omtvistade bestämmelserna varit att anpassa pensionsåldern för domare vid de allmänna domstolarna i Polen så att den överensstämmer med den i landet föreskrivna allmänna pensionsåldern, anser kommissionen att detta argument inte kan vinna framgång. Det finns nämligen inte några godtagbara skäl som kan motivera ett åsidosättande av principen om domares oavhängighet. Det allmänna pensionssystemet innebär i vart fall inte – till skillnad från det påtalade pensionssystemet för domare vid de allmänna domstolarna – att arbetstagarna automatiskt går i pension. Istället har de rätt att gå i pension men någon skyldighet i det avseendet föreligger inte. Dessutom framgår det av en vitbok från den 8 mars 2018 som getts ut av den polska regeringen och som handlar om reformen av det polska domstolväsendet, att syftet med att sänka domarnas pensionsålder bland annat varit att få bort vissa domarkategorier.
- 93 Republiken Polen har för det första gjort gällande att sådana nationella regler som de som påtalats av kommissionen avser det nationella domstolväsendets organisation och funktionssätt. Detta är inte en fråga som regleras av unionsrätten och unionen saknar behörighet därvid; i stället har medlemsstaterna exklusiv behörighet och det är en fråga för deras processuella autonomi. Dylika nationella bestämmelser kan därmed inte bli föremål för prövning utifrån artikel 19.1 andra stycket FEU och artikel 47 i stadgan, vid äventyr av att unionsbestämmelserna annars ges en alltför långtgående räckvidd. Unionsbestämmelserna är nämligen endast tillämpliga i frågor som regleras av unionsrätten.
- 94 Det är i målet inte fråga om någon tillämpning av unionsrätten i den mening som avses i artikel 51.1 i stadgan. Det framgår för övrigt av artikel 6.1 FEU och av artikel 51.2 i stadgan att stadgan inte innebär någon utvidgning av tillämpningsområdet för unionsrätten utanför unionens befogenheter, och att den medför varken någon ny befogenhet eller någon ny uppgift för unionen. I artikel 19.1 andra stycket FEU anges endast en allmän skyldighet att vidta de åtgärder som erfordras för att säkerställa ett

effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten. Unionen ges därvid, enligt Republiken Polen, inte någon befogenhet att anta grundläggande regler om domstolsväsendet, bland annat i fråga om domares pensionsålder, vilka inte har några reella kopplingar till unionsrätten.

- 95 Republiken Polen har för det andra bestritt att principen om domares oavsättlighet har åsidosatts. Denna princip avser endast domare som är i tjänst. Dessutom avser den omtvistade nationella lagstiftningen domare som redan uppnått lagstadgad pensionsålder. När domarna väl gått i pension behåller de sin domarställning och de har rätt till mycket högre pension än vad som utgår enligt det allmänna socialförsäkringssystemet. Att pensionsåldern för domare i förevarande fall anpassats så att den stämmer överens med pensionsåldern enligt det allmänna pensionssystemet, kan för övrigt inte anses vara en godtycklig åtgärd eller en åtgärd för vilken det saknas godtagbara skäl.
- 96 Republiken Polen har för det tredje anfört följande. Det följer av lagstadgade kriterier – utifrån vilka justitieministern ska meddela sitt beslut om huruvida en domare eventuellt ska få förlängt domarförordnande efter uppnådd normal pensionsålder – att ett beslut om nekat förlängt domarförordnande endast får meddelas om det kan anses motiverat utifrån domarens låga arbetsbelastning vid den domstol där han eller hon tjänstgör, eller om det kan anses vara motiverat av den anledningen att det finns ett behov av att flytta tjänsten till en annan domstol med högre arbetsbelastning. En sådan åtgärd kan anses vara godtagbar, bland annat mot bakgrund av att det inte är möjligt – förutom då synnerliga omständigheter är för handen – att förordna att en domare ska tjänstgöra vid en annan domstol om domaren inte går med på det.
- 97 I vart fall anser Republiken Polen att det är en ogrundad farhåga att tro att tjänstgörande domare – på grund av den osäkerhet som vederbörande känner i fråga om beslutet om ett eventuellt förlängt domarförordnande – under en period om sex till tolv månader skulle känna sig nödsakade att avgöra mål på ett sätt som överensstämmer med vad som önskas från den verkställande maktens sida. Det är felaktigt att tro att en domare – efter att ha tjänstgjort som domare under många år – skulle känna sig utsatt för påtryckningar i det att han eller hon eventuellt inte beviljas förlängt förordnande med några år. Dessutom innebär principen om domares oavhängighet inte nödvändigtvis att det inte får finnas några som helst kopplingar mellan den verkställande och den dömande makten. Även beslut om eventuellt förlängt förordnande för domare vid Europeiska unionens domstol är avhängigt av den bedömning som görs av regeringen i den medlemsstat som domaren är medborgare i.

Domstolens bedömning

– Tillämpligheten och räckvidden av artikel 19.1 andra stycket FEU

- 98 Det ankommer på de nationella domstolarna och på EU-domstolen att i enlighet med artikel 19 FEU, som ger uttryck för det värde som rättsstaten utgör enligt artikel 2 FEU, säkerställa att unionsrätten tillämpas fullt ut i samtliga medlemsstater och att säkerställa domstolsskyddet för enskildas rättigheter enligt unionsrätten (dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (brister i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 50 och där angiven rättspraxis, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 47).
- 99 Medlemsstaterna ska i detta syfte, och såsom föreskrivs i artikel 19.1 andra stycket FEU, fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd för enskilda rättssubjekt inom de områden som omfattas av unionsrätten. Det ankommer därvid på medlemsstaterna att inrätta ett system med rättsmedel och förfaranden som garanterar en effektiv domstolsprövning på dessa områden (dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 34 och där angiven rättspraxis, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 48).

- 100 Principen om ett effektivt domstolsskydd för de rättigheter som enskilda har enligt unionsrätten, vilket är en princip som det hänvisas till i artikel 19.1 andra stycket FEU, utgör nämligen en allmän princip i unionsrätten. Denna princip följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner och den har kommit till uttryck i artiklarna 6 och 13 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950, och den har numera även stadfäst i artikel 47 i stadgan (dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 35 och där angiven rättspraxis, och av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 49).
- 101 Det ska påpekas, beträffande det materiella tillämpningsområdet för artikel 19.1 andra stycket FEU, att denna bestämmelse avser ”de områden som omfattas av unionsrätten”, oavsett i vilken situation medlemsstaterna tillämpar unionsrätten, i den mening som avses i artikel 51.1 i stadgan (dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 29, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 50).
- 102 Det är visserligen riktigt – såsom påpekats av Republiken Polen – att det är medlemsstaterna som i respektive land har behörighet att organisera sitt domstolsväsende. Medlemsstaterna är dock skyldiga att därvid iaktta de skyldigheter som åligger dem enligt unionsrätten och särskilt enligt artikel 19.1 andra stycket FEU (dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 40, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 52 och där angiven rättspraxis).
- 103 Varje medlemsstat ska enligt artikel 19.1 andra stycket FEU bland annat säkerställa att de instanser som i egenskap av ”domstol”, i den mening som avses i unionsrätten, hör till dess system med rättsmedel inom de områden som omfattas av unionsrätten, och som därmed i denna egenskap kan avgöra mål med tillämpning eller tolkning av unionsrätten, uppfyller kraven på ett effektivt domstolsskydd (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 55 och där angiven rättspraxis).
- 104 Det är i målet ostridigt att de allmänna domstolarna i Polen i denna egenskap kan ha till uppgift att tolka eller tillämpa unionsrätten och att de därmed ingår – såsom ”domstolar” i den mening som avses i unionsrätten – i det polska rättsmedelssystemet inom ”de områden som omfattas av unionsrätten”, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU, vilket innebär att nämnda domstolar ska uppfylla uppställda krav på ett effektivt domstolsskydd.
- 105 En grundförutsättning för att detta skydd ska kunna säkerställas av dessa allmänna domstolar är att deras oavhängighet upprätthålls, såsom detta bekräftas i artikel 47 andra stycket i stadgan, i vilken tillgången till en ”oavhängig” domstol anges som ett av de krav som hänför sig till den grundläggande rätten till ett effektivt rättsmedel (se, för ett liknande resonemang, dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (brister i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 53 och där angiven rättspraxis, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 57).
- 106 Detta krav på oavhängiga domstolar – vilket är oupplösligt förbundet med rättskipningsuppdraget – är en del av kärninnehållet i rätten till ett effektivt domstolsskydd och i den grundläggande rätten till en rättvis rättegång, och denna är av vital betydelse för att garantera att samtliga de rättigheter som enskilda tillerkänns enligt unionsrätten skyddas och att medlemsstaternas gemensamma värden som anges i artikel 2 FEU, bland annat rättsstatsprincipen, upprätthålls (dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (brister i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkterna 48 och 63, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 58).

107 De av kommissionen i den andra anmärkningen påtalade nationella reglerna kan mot denna bakgrund prövas utifrån artikel 19.1 andra stycket FEU. Domstolen kommer därmed att pröva om Republiken Polen har åsidosatt denna bestämmelse på sätt som gjorts gällande av kommissionen.

– *Prövning av den andra anmärkningen*

108 Två olika aspekter aktualiseras när det gäller det krav på domstolars oavhängighet som medlemsstaterna ska iaktta enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, såvitt gäller nationella domstolar som – i likhet med de allmänna domstolarna i Polen – har att avgöra frågor som rör tolkning och tillämpning av unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 71).

109 För det första finns det en extern aspekt som förutsätter att den aktuella domstolsinstansen fullgör sina uppgifter helt självständigt, utan att vara underställd någon annan och utan att ta emot order eller instruktioner från något håll och att den således är skyddad mot yttre inblandning eller påtryckningar som kan äventyra dess ledamöters oberoende prövning och påverka deras avgöranden (dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 44 och där angiven rättspraxis, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 72).

110 För det andra finns det en intern aspekt som sammanfaller med begreppet opartiskhet och som handlar om att avståndet gentemot parterna och deras respektive intressen vad gäller saken i målet ska vara detsamma. Denna aspekt förutsätter att objektivitet iakttas och att det inte föreligger något annat intresse vad gäller utgången i målet än vad som följer av en strikt tillämpning av rättsreglerna (dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (brister i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 65 och där angiven rättspraxis, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 73).

111 Dessa skyddsregler för oavhängighet och opartiskhet förutsätter att det finns regler, särskilt vad gäller organets sammansättning, utnämningar, tjänsternas varaktighet och grunderna för medlemmarnas röstnedläggelse, jäv och återkallande av röst, som utesluter allt rimligt tvivel som enskilda rättssubjekt skulle kunna hysa beträffande organets pålitlighet i förhållande till yttre omständigheter och organets neutralitet i förhållande till de intressen som konfronteras (dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (brister i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 66 och där angiven rättspraxis, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 74).

112 Denna absolut nödvändiga frihet för domarna i förhållande till yttre ingripanden eller påtryckningar förutsätter – såsom slagits fast av domstolen vid upprepade tillfällen – vissa skyddsregler för att skydda integriteten hos dem som har till uppgift att döma, såsom att de är oavsättliga (dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (brister i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 64 och där angiven rättspraxis, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 75).

113 Det är utifrån principen om domares oavsättlighet bland annat påkallat att domarna kan kvarstå i tjänst så länge som de inte uppnått obligatorisk pensionsålder eller fram till dess att deras förordnande löper ut då de tjänstgör enligt ett visstidsförordnande. Denna princip är inte absolut, men avsteg från principen får göras endast om det kan anses motiverat utifrån legitima och tvingande skäl, dock med iakttagande av proportionalitetsprincipen. Således är det vedertaget att domare får skiljas från sin tjänst om de har visat sig vara olämpliga att inneha tjänsten på grund av arbetsoförmåga eller på grund av att de grovt åsidosatt sina tjänsteåligganden; därvid ska förfarandet genomföras enligt adekvata handläggningsregler (dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 76).

- 114 I sistnämnda avseende förutsätter oavhängighetskravet enligt domstolens praxis närmare bestämt att det disciplinära systemet – och således reglerna om när de personer som har i uppdrag att utöva rättskipning eventuellt får skiljas från sin tjänst – innehåller de skyddsregler som behövs för att helt förhindra risken för att ett sådant system används som ett system för politisk kontroll över innehållet i domstolarnas avgöranden. Regler som bland annat anger vilka handlingar som kan föranleda disciplinära åtgärder och vilka disciplinära åtgärder som konkret är tillämpliga, som föreskriver att disciplinära beslut fattas av ett oavhängigt organ i enlighet med ett förfarande som till fullo garanterar att rättigheterna enligt artiklarna 47 och 48 i stadgan respekteras – bland annat rätten till försvar – och som gör det möjligt att överklaga besluten från de disciplinära organen till domstol, är alla skyddsregler som är av grundläggande betydelse för att domstolsväsendets oavhängighet ska upprätthållas (dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (brister i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 67, och dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 77).
- 115 Mot denna bakgrund finner domstolen – med beaktande av att principen om domares oavsättlighet är av grundläggande betydelse – att ett undantag från principen får tillämpas endast om det kan anses motiverat utifrån en legitim målsättning och om det är proportionerligt i förhållande till denna målsättning och såvitt undantaget för enskilda rättssubjekt inte ger upphov till några rimliga tvivel beträffande den aktuella domstolens pålitlighet i förhållande till yttre omständigheter och organets neutralitet i förhållande till de intressen som konfronteras (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 79).
- 116 Kommissionen har i målet – såväl i sina inlagor som vid förhandlingen – uppgett att syftet med den andra anmärkningen inte varit att kritisera den genomförda sänkningen av pensionsåldern för domare vid de allmänna domstolarna i Polen i sig. Den andra anmärkningen riktar sig nämligen i huvudsak mot den mekanism som är kopplad till denna åtgärd. Enligt denna mekanism har justitieministern behörighet att lämna samtycke till att domarförordnandet förlängs för domare i tjänst vid de allmänna domstolarna efter det att de uppnått den på detta sätt sänkta pensionsåldern. Kommissionen anser att denna mekanism – mot bakgrund av hur den är utformad – inverkar menligt på de berörda domarnas oavhängighet, i det att den inte är ägnad att säkerställa att dessa domare kan utföra sina tjänsteuppgifter på ett autonomt sätt med skydd mot yttre inblandning eller påtryckningar. Dessutom är det enligt kommissionen så, att denna åtgärd i kombination med nämnda mekanism inverkar menligt på de berörda domarnas oavsättlighet.
- 117 Domstolen påpekar inledningsvis att den av kommissionen påtalade mekanismen inte avser förfarandet för utnämning av domare. Den påtalade mekanismen handlar i stället om möjligheten för tjänstgörande domare som således omfattas av de skyddsregler som följer av domarämbetet att fortsätta sin domartjänstgöring efter uppnådd normal pensionsålder. Mekanismen handlar därmed om villkoren för domarnas tjänsteutövning och villkoren för hur de skiljs från sin anställning (se, analogt, dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 109).
- 118 Visserligen ankommer det endast på medlemsstaterna att avgöra om ett förlängt domarförordnande ska kunna beviljas efter den dag då domarna uppnått normal pensionsålder. Om medlemsstaterna bestämmer att en sådan möjlighet ska finnas, är de emellertid skyldiga att utforma villkoren och formerna för ett sådant förlängt förordnande på så sätt att principen om domares oavhängighet inte åsidosätts (dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 110).
- 119 Vad gäller nödvändigheten (se punkterna 109–111 ovan) att säkerställa att domstolarna kan utföra sina tjänsteuppgifter på ett autonomt sätt, med iakttagande av objektivitet och utan något intresse i målets utgång, med skydd mot yttre inblandning och påtryckningar som är ägnade att inverka på domarnas oavhängighet och påverka deras beslutsfattande, konstaterar domstolen följande. Att ett organ som

justitieministern ges behörighet att fatta beslut om huruvida ett domarförordnande ska förlängas eller ej efter uppnådd normal pensionsålder är visserligen inte i sig en tillräcklig omständighet för att det ska anses att principen om domares oavhängighet har åsidosatts. Det är emellertid viktigt att försäkra sig om att de materiella rekvisit och de handläggningsregler som är tillämpliga då sådana beslut ska fattas är utformade på ett sådant sätt att de för enskilda rättssubjekt inte ger upphov till några rimliga tvivel beträffande de aktuella domarnas pålitlighet i förhållande till yttre omständigheter och deras neutralitet i förhållande till de intressen som konfronteras (se, analogt, dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 111).

- 120 Dessa materiella rekvisit och handläggningsregler ska därvid utformas på ett sådant sätt att de motverkar att domarna ger efter för yttre inblandning eller påtryckningar som skulle kunna äventyra deras oavhängighet. Sådana handläggningsregler ska särskilt göra det möjligt att utesluta inte bara all direkt påverkan i form av instruktioner utan även mer indirekt påverkan som kan inverka på domarnas beslutsfattande (dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 112 och där angiven rättspraxis).
- 121 Domstolen finner emellertid att de rekvisit och handläggningsregler som enligt de omtvistade nationella bestämmelserna ska följas för att en domare eventuellt ska få sitt domarförordnande vid en allmän domstol i Polen förlängt efter det att den nya pensionsåldern uppnåtts, inte uppfyller dessa krav.
- 122 Domstolen konstaterar för det första att det föreskrivs i artikel 69 § 1b i lagen om allmänna domstolar att justitieministern får besluta om förlängt domarförordnande med hänsyn till vissa kriterier. Dessa kriterier framstår emellertid som alltför vaga och icke kontrollerbara. Dessutom har Republiken Polen vid förhandlingen vitsordat att justitieministern inte behöver motivera sitt beslut, bland annat mot bakgrund av dessa kriterier. Dessutom går det inte att överklaga ett sådant beslut till domstol (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 114).
- 123 Vidare erinrar domstolen om följande. Enligt artikel 69 § 1 i lagen om allmänna domstolar ska en begäran om förlängt domarförordnande ges in av domaren i fråga inte senare än sex månader och inte tidigare än tolv månader innan vederbörande uppnår normal pensionsålder. Vidare finner domstolen – i likhet med vad som gjorts gällande av kommissionen i sina inlagor och vid förhandlingen, utan att detta bestritts av Republiken Polen – att det i nämnda bestämmelse inte anges inom vilken tidsfrist som justitieministern ska fatta sitt beslut. Denna bestämmelse – i förening med artikel 69 § 1b i nämnda lag som föreskriver att när en domare uppnått normal pensionsålder innan ärendet om fortsatt domarförordnande avslutats ska domaren kvarstå i tjänst fram till dess att ärendet avslutats – innebär att den aktuella domaren under lång tid befinner sig i en osäker ställning. Mot denna bakgrund finner domstolen att det även i denna del är justitieministern som till syvende och sist har ett eget skön att avgöra hur länge domarna ska behöva vänta på ett beslut från justitieministern när de väl ansökt om förlängt domarförordnande.
- 124 Det bedömningsutrymme, som tillkommer justitieministern att ge eller inte ge samtycke till förlängt förordnande för domare vid de allmänna domstolarna i Polen – från 60 års ålder till 70 års ålder när det gäller kvinnor och från 65 års ålder till 70 års ålder när det gäller män – är ägnat att föranleda rimligt tvivel hos bland annat enskilda rättssubjekt beträffande domarnas pålitlighet i förhållande till yttre omständigheter och beträffande domarnas neutralitet i förhållande till de intressen som kan konfronteras (se, analogt, dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 118).
- 125 Detta strider för övrigt även mot principen om domares oavsättlighet som utgör en del av principen om domares oavhängighet (dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 96).

- 126 Det ska därvid betonas att justitieministern har tilldelats detta bedömningsutrymme i en större kontext, där det genomförts en reform som inneburit att den normala pensionsåldern sänkts bland annat för domarna vid de allmänna domstolarna i Polen.
- 127 För det första framgår det bland annat av vissa förarbeten till den aktuella reformen att de båda åtgärder som nämns i punkten ovan sammantagna för enskilda rättssubjekt kan ge upphov till rimliga tvivel beträffande det förhållandet att det nya systemet i själva verket skulle kunna ha genomförts för att göra det möjligt för justitieministern att efter eget skön få bort en viss krets av domare i tjänst vid de allmänna domstolarna i Polen när de väl uppnått den nyligen fastställda normala pensionsåldern, samtidigt som vissa andra domare får kvarstå i tjänst (se, analogt, dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 85).
- 128 För det andra ska det betonas att det är fråga om en avsevärd tidsperiod av tjänstgöringstiden för domare vid de allmänna domstolarna i Polen som justitieministern har ett eget skön att besluta över. När det gäller kvinnliga domare är det nämligen fråga om de tio sista tjänstgöringsåren som domare och när det gäller manliga domare är det fråga om de fem sista tjänstgöringsåren som domare.
- 129 För det tredje erinrar domstolen om följande. Enligt artikel 69 § 1b i lagen om allmänna domstolar ska den domare som uppnått normal pensionsålder innan ärendet om förlängt domarförordnande avslutats få kvarstå i tjänst fram till dess att ärendet avslutas. Ett eventuellt negativt beslut från justitieministern – varvid denne såsom betonats i punkt 123 ovan inte är bunden av någon tidsfrist – meddelas i ett sådant fall således efter det att den berörda domaren fått kvarstå i tjänst, i förekommande fall under en relativt lång period av ovisshet, efter uppnådd normal pensionsålder.
- 130 Mot bakgrund av vad som angetts i punkterna 126–129 ovan konstaterar domstolen således följande. I och med att de krav som domstolen erinrat om i punkterna 113–115 ovan inte har iakttagits, har Republiken Polen åsidosatt principen om domares oavsättlighet genom att sänka den normala pensionsåldern till 60 år för kvinnor och till 65 år för män samtidigt som justitieministern tillerkänts ett utrymme för eget skön för att lämna eller neka samtycke till förlängt domarförordnande för domare vid de allmänna domstolarna i Polen, som gäller från 60 års ålder till 70 års ålder för kvinnor och från 65 års ålder till 70 års ålder för män.
- 131 Denna bedömning i punkten ovan påverkas inte av Republiken Polens påstående att de domare som inte fått förlängt domarförordnande behåller sin domartitel och fortsätter att omfattas av immunitet samt får väl tilltagen ersättning när de väl pensionerats. Nämnda bedömning påverkas inte heller av Republiken Polens formella argument att de berörda domarna inte längre kan omfattas av oavsättlighetsgarantin på grund av att de redan uppnått den nya lagstadgade pensionsåldern. Vad gäller sistnämnda aspekt har det redan i punkt 129 ovan erinrats om att det följer av artikel 69 § 1b i lagen om allmänna domstolar att justitieministerns beslut om eventuellt förlängt domarförordnande kan meddelas då de aktuella domarna fått kvarstå i tjänst efter det att den nya normala pensionsåldern uppnåtts.
- 132 Slutligen finner domstolen att Republiken Polen inte kan vinna framgång med argumentet att de påtalade nationella bestämmelserna skulle likna de handläggningsregler som är tillämpliga i samband med att domarförordnanden vid Europeiska unionens domstol eventuellt förnyas.
- 133 Till skillnad från vad som är fallet beträffande nationella domare som tillsätts för tjänstgöring fram till dess att de uppnår lagstadgad pensionsålder, så utses domarna vid Europeiska unionens domstol, i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 253 FEUF, för viss tid om sex år. För övrigt krävs det enligt nämnda artikel att för att en avgående domare på nytt ska kunna utses så ska – vilket även gäller då domare utses för första gången – detta beslutas av medlemsstaternas regeringar i samförstånd, efter det att den kommitté som föreskrivs i artikel 255 FEUF har hörts (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 121).

- 134 De sålunda fastställda villkoren i fördragen kan inte påverka omfattningen av de skyldigheter som medlemsstaterna har med tillämpning av artikel 19.1 andra stycket FEU (dom av den 24 juni 2019, kommissionen/Polen (Högsta domstolens oavhängighet), C-619/18, EU:C:2019:531, punkt 122).
- 135 Domstolen bifaller således kommissionens andra del av yrkandet, det vill säga i den del där kommissionen gjort gällande att Republiken Polen överträtt artikel 19.1 andra stycket FEU.
- 136 Kommissionens talan ska således bifallas i sin helhet, och domstolen fastställer att:
- Republiken Polen har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 157 FEUF och artiklarna 5 a och 9.1 f i direktiv 2006/54, genom att, enligt artikel 13 § 1–13 § 3 i ändringslagen av den 12 juli 2017, införa olika pensionsåldrar för män och kvinnor i fråga om domare vid de allmänna domstolarna i Polen och vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) samt åklagare vid åklagarmyndigheten i Polen, och att
 - Republiken Polen har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, genom att, enligt artikel 1 § 26 b och c i ändringslagen av den 12 juli 2017, tillerkänna justitieministern befogenhet att bevilja eller inte bevilja förlängt förordnande för domare vid de allmänna domstolarna i Polen efter det att de uppnått den nya enligt artikel 13 § 1 i nämnda lag sänkta pensionsåldern för domare.

Rättegångskostnader

- 137 Enligt artikel 138.1 i rättegångsreglerna ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att Republiken Polen ska ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom Republiken Polen har tappat målet, ska kommissionens yrkande bifallas.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

- 1) **Republiken Polen har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 157 FEUF och artiklarna 5 a och 9.1 f i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet, genom att, enligt artikel 13 § 1–13 § 3 i ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (lag om ändring av lagen om allmänna domstolars organisation och vissa andra lagar), av den 12 juli 2017, införa olika pensionsåldrar för män och kvinnor i fråga om domare vid de allmänna domstolarna i Polen och vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) samt åklagare vid åklagarmyndigheten i Polen.**
- 2) **Republiken Polen har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, genom att, enligt artikel 1 § 26 b och c i lagen om ändring av lagen om allmänna domstolars organisation och vissa andra lagar, av den 12 juli 2017, tillerkänna justitieministern (Polen) befogenhet att bevilja eller inte bevilja förlängt förordnande för domare vid de allmänna domstolarna i Polen efter det att de uppnått den nya enligt artikel 13 § 1 i nämnda lag sänkta pensionsåldern för domare.**
- 3) **Republiken Polen ska ersätta rättegångskostnaderna.**

Underskrifter